

11

bed

Sammelband 84

Geh. als Acc. von 1.

A M A N D I ⁹⁰⁷
P O L A N I A
P O L A N S D O R F

Partitionum Theologica-
rum, Logica Methodo
institutarum,

L I B E L L I D V O.

Χάρις Βασιῶν ὀνηθεῖ.

B A S I L E Æ,
Per CONRAD. WALDKIRCH.

—
c10 l0c x.

Compendium totius Theologiæ, atq;
adeò Christianismi est à Paulo pro-
positum Tit. 3. 8. *Fidus est hic sermo, &*
hoc volo te affirmare, ut studeant bona
opera tueri, qui crediderunt Deo: id est,
quæ sunt honesta, & hominibus uti-
lia.

Partitio

3

Partitionum Theologica-
rum, Logica Methodo
institutarum,

LIBER PRIMVS.

De Fide.

THEOLOGIA est doctrina tradens ratio-
nem consequendi vitam æternam, Ioan.
5. ver. 39. & 20. 31. 2 Timoth. 1. 10. 1 Cor. 6. 9.
1. Tim. 6. 11. & seq. Rom. 1. 16. Iac. 1. 21.

Ea libris Canonicis vtriusque Testa-
menti, veteris & noui, tota & solida com-
prehensa est, Act. 20. 27. & 26. 22. Deut. 4. 2. Psal. 19. 8.

Eadem quidem vtriusq; fœderis substantia est: Rom.
1. 2. Hebr. 13. 8. Apoc. 13. 8. differunt autem in amplitudine
tum vocationis, tum perspicuitatis.

Vocationis, quia Christus veteri fœdere Hebræis pro-
mittitur: nouo gentibus omnibus exhibetur, Matthæi
15. 24. & 28. 19. Act. 13. 46.

Perspicuitatis, quia quæ obscurius adumbrantur ve-
teri, clarius & abundantius illustrantur nouo, Matthæi
13. 16. 1 Cor. 10. 11. 2 Cor. 3. 13. Hebr. 9. 9. & 10. 1.

Theologiæ partes duæ sunt: Vna de Fide: altera de
Fidei actionibus, Roma. 1. 17. Hebr. 2. 4. Iac. 2. 20. Philip. 1.
27. Tit. 3. 8.

Fides est certa notitia, per quam firmiter verbo Dei
assentimur, cōiuncta cum fiducia in Deum de ipsius be-
neficiis erga suam Ecclesiam, Eph. 3. 12. 2 Cor. 3. 4.

Fidei summam Symbolum Apostolicum complecti-
tur: ideoq; fidei norma & regula est. Symbolum ipsum
sic habet: *Credo in Deum Patrem omnipotentem, creatorem
cæli & terræ, &c.*

4 PARTIT. THEOLOG.

Capita Symboli duo sunt: primum de Deo; secundum de Ecclesia Dei.

Deus est Spiritus æternus, infinitus, omnipotens, atq; optimus, 1 Tim. 1. 17. Esa. 40. 12. Rom. 1. Genes. 17. 1. & 35. 11. Ioan. 4. 24. Psal. 90. 2. Exodi 6. 3. Deut. 7. 18. & 10. 17. Apoc. 1. 4. 8. 17 & 4. 9. Jerem. 23. 23. & 31. 2. Psal. 139. 7. 2 Cor. 6. 18. Matth. 19. 17. Num. 11. 23. Esa. 40. 12.

Fides de Deo est vel respectu Dei ipsius, vel respectu Oeconomiae operum ipsius.

Dei ipsius respectu est, quæ Deum vnum essentia: at trinum in personis esse credimus, Deuter. 6. 7. 1 Cor. 8. 6. Gal. 3. 20. Ephes. 4. 6. 1 Tim. 2. 5.

Essentia Dei, est natura Dei diuinis personis communis, Ioan. 1. 1. & 10. 30. & 15. 26. 1 Ioan. 5. 7. Gen. 1. 1. & 3. 22.

Persona diuina, est subsistens diuinum proprietatibus suis incommunicabile.

Personæ sunt tres: PATER, FILIVS, & SPIRITVS SANCTVS. Vnde veneranda colitur Trinitas, Matt. 3. 16. & 28. 19. 1 Ioan. 5. 7.

Pater est Persona, quæ Filium ab æterno genuit, Psal. 2. 7. 2 Cor. 1. 3.

Filius est persona à Patre coessentialiter genita, Matt. 3. 17. 2 Cor. 1. 19.

Spiritus Sanctus est persona ab utroque Patre & Filio procedens, Ioan. 15. 26. & 20. 22. Rom. 8. 19.

Sic est fides ipsius Dei respectu: sequitur de Oeconomia operum ipsius.

Opera Dei sunt, quæ à Deo facta sunt, vt essent illustrissima gloriæ ipsius argumenta, Prou. 16. 4. Psalm. 8. 1. & 19. 1. & 104. 1.

Opera Dei, interna sunt vel externa.

Interna, quæ in ipsa essentia Dei ab æterno facta sunt, Ephes. 1. 9.

Ea indicantur Prouidentia Dei nomine.

Prouidentia Dei, est rerum omnino omnium liberissima dispensatio, Ephes. 1. 11. Ezech. 1.

Contineturq; præscientia & decreto.

Præscientia Dei, est omnium rerum efficax præcognitio, 1 Petr. 1. 2. Act. 15. 18.

Decrē-

Decretum Dei, est cuiusque rei ad suum finem deputatio, Actor. 2. 23. & 4. 28. & 10. 42. Rom. 8. 28. 1 Cor. 2. 1. & 1 Petr. 1. 20.

Est verò decretum Dei immutabile. ἀμετακίνητον atque ἀμεταμέλητον: ideoque necessarium, Psal. 33. 11. Num. 23. 19. 1 Sam. 15. 29 Esa. 46. 10. Malach. 3. 6. Iac. 1. 17.

Id decretum quod ad salutem hominum attinet peculiariter vocatur prædestinatio.

Prædestinatio est decretum Dei, quo constituit quid de cuiusque hominis salute fieri vellet, Roman. 9. v. 6. 1 Timoth. 2. 19.

Estque Electio vel reprobatio.

Electio, & prædestinatio, qua Deus pro gratuita sua misericordia, quos voluit ad æternam vitam ordinavit, Ephe. 1. 15. Matth. 22. 14. Rom. 8. 28. & 9. 21. Act. 13. 48. Luc. 10. 20. Phil. 4. 3 Apoc. 3. 5. & 21. 27.

Reprobatio est prædestinatio, qua Deus pro sua iustitia, eos, quorum non misertus est, ad æternam mortem repudiavit, Prou. 14. 4. Exodi 9. 16. Roma. 9. 22. Iudæ 4. 4. Apocal. 13. 8. & 17. 8. & 20. 15.

*Hæc de internis Dei operibus; sequitur
de externis.*

EXterna opera Dei sunt, quæ ipse extra suam essentiam, iuxta æternam providentiæ suæ decretum, efficit.

Ea intelliguntur nomine imperij Dei.

Imperium Dei est potestas eius, quam in subiiciendis suo nutui rebus omnibus, cōspiciendam præbet ad providentiæ suæ decreta in effectum producenda, Psalmo 93. 1. & 95. 3. & 96. 10. & 97. 1. Exodi 15. 18.

Opera Dei interna alia in huius vitæ spacia incidunt: alia hanc vitam consequentur.

Quæ in huius vitæ spacia incidunt, alia generalia sunt, alia specialia.

Generalia sunt, quæ generatim ad totius uniuersi res spectant, vt Creatio & Gubernatio.

Creatio est rerum omnium è nihilo productarum formatio, Genesis 1. & 2.

6 PARTIT. THEOLOG.

Creaturæ vel spirituales sunt, vel corporeæ.

Creaturæ spirituales sunt spiritus finiti, molis corporeæ expertes.

Eiusmodi sunt tum Angeli: tum hominum animæ.

Angeli, sunt creaturæ spirituales, Dei Creatoris ministræ.

Angeli vel boni sunt, vel mali.

Boni, qui in pristina sua dignitate persistentes, in cœlis Deo assistunt, diuinæ eius beneficentiæ dispensatores, Matth. 18. v. 10. Hebr. 1. 14. Psalmo 34. 8. & 91. 11. & 103. 21.

Mali Angeli, sunt Spiritus Deo rebelles, omnium malorum autores.

Anima hominis, est creatura spiritualis, corporibus hominum informandis à Deo inspirata, Gen. 2. 7.

Creaturæ corporeæ sunt præter spirituales cætera omnes.

*Tantum de Creatione: sequitur de
Gubernatione.*

Gubernatio est rerum omnium, etiam singularissimarum, moderatio, vt ad decretum finem ferantur, Ioan. 5. 17.

Hanc clarissimè Deus semper ostendit, tum in conseruatione rerum, tum in destructione.

Si conseruationem rerum spectes: non solum species perpetuat: sed etiam sigillatim singularissimæ cuiusque rei procurationem suscipit, Deuteronom. 28. 3. Palm. 36. 8. & 16. 9. & 104. 14. & 107. 38. Ose. 2. 8. Ioann. 4. 6. Matth. 6. 30. & 10. 29.

Si verò destructionem rerum spectes, iustissimo suo iudicio, quantumuis sæpe occulto, pœnas infligit, & calamitates imponit, Genesis 7. 4. & 19. 24. Numer. 16. 31.

Gubernatio vel immediata est, vel mediata.

Immediata, qua Deus absque mediis seu instrumentis singula administrat, Genesis 20. 3. Matth. 4. 4. Deuter. 8. v. 3.

Mediata, in qua ministerio causarum secundarum
tar-

tanquam instrumentorum utitur ad opera certa perficienda.

Instrumenta verò, quibus Deus utitur, alia animata sunt, alia inanimata: utraque; vel bona, vel mala.

Utrisque, non solum bonis, sed etiam malis instrumentis Deus semper bene utitur.

Licet verò malis instrumentis utatur: tamen nullius omnino peccati est autor vel particeps: quod vel inde apparet, quòd mala instrumenta, quorum opera usus erat, deinceps severissimè punit.

Instrumenta animata vel rationalia sunt, vel rationis expertia.

Rationalia; ut Angeli, 2 Reg. 6. 17. Ioa. 2. 7. & homines, Genes. 45. 4. 2 Sam. 16. 10. Ierem. 25. 9. Ezech. 21. 21. Ioan. 19. 11. Act. 2. 23. & 4. 27.

Rationis expertia; ut bestia, 2 Petr. 2. v. 16. Ezech. 1. 4. 2 Reg. 2. 24. Genes. 8. 2. Exodi 8. 2.

Instrumenta inanimata sunt manna, Exodi 6. v. 4. carnes, Exodi 16. 13. potus & cibus, 1 Reg. 17. v. 4. sulphur, ignis, Genes. 19. 21. grando, Exo. 9. 22. item siccitas, fames, morbus, pestis, gladius, mors, &c.

Generalibus operibus expositis: sequuntur specialia.

Specialia opera Dei, sunt quæ Deus peculiariter in hominum genere exercet.

Horum alia communia sunt electis & reprobis: alia duntaxat ad electos spectant.

Communia electis & reprobis sunt Miracula & Vocatio.

Quæ quidem reprobis sine fructu eveniunt; in electis autem efficacia sunt, Matth. 9. 34. & 12. 24. & 20. 16. & 22. 14. Marc. 3. 4.

Miraculum est opus Dei speciale, supra naturæ ordinem effectum.

Vocatio est opus Dei speciale, quo quoque suis homines ad participationem suorum beneficiorum inuitat, Matt. 22. 9. 1 Cor. 1. 9. 1 Tim. 2. 4.

Duntaxat ad electos spectant iustificatio & sanctificatio, 1 Cor. 1. 30.

8 PARTIT. THEOLOG.

Horum operum ad electos spectantium doctrina consolationis plenissima, nomine Euangelij patefacta est.

Euangelium est doctrina de salutis humanæ, per peccatum amissæ, instauratione.

Iustificatio est iustitię Christi, per gratuitam remissionem peccatorum, imputatio, Rom. 3. 24 2 Cor. 5. 8.

Imputatio, est Dei patris beneficium, quo dignatur iustitiam Christi nostram ducere. Rom. 4. v. 3. 5.

Ea prouenit ex Christi Exinanitione, & Exaltatione.

Exinanitio Christi, est ipsius obedientia, quam eterno Patri præstans, se infra omnes creaturas summisit, Phil. 2. 7. Matth. 8. 20. 2 Cor. 8. 9.

Exinanitionis opera sunt incarnatio & *Algenvia*.

Incarnatio, est opus exinanitionis Filij Dei, quo humanam naturam de Spiritu Sancto conceptam, & ex Maria Virgine genitam, assumpsit vnione hypostatica, Luc. 1. 35. Matth. 1. 18.

Conceptio Christi de Spiritu Sancto, est formatio ipsius in utero Virginis Mariæ miraculosa operatione & virtute Spiritus Sancti.

Vnio hypostatica, seu personalis, est copulatio humanæ naturæ Christi cum ipsius Deitatis hypostasi, inconfusa & indissolubilis.

Vnde fit, ut IESVS Christus idem sit verus Deus, & verus homo in vna persona.

Propter hanc vnionem personalem proprietates naturarum fiunt communes personæ.

Vnde etiam voces proprietatem vel operationem vnius naturæ significantes, tamen de tota persona dicuntur tropo synecdoches.

Hæc synecdoche à Theologis appellata est peculiari-ter Communicatio Idiomatum.

Communicatio idiomatum, est synecdoche, qua toti personæ tribuitur, quod vni naturæ est proprium, 1 Petr. 3. 18. & 4. 1. Rom. 1. 3.

Hæc synecdoche est in concreto: non autem in abstracto.

Cor-

Concretum, est vox de tota persona Christi accepta: ut Deus, homo.

Abstractum contra est vox de alterutra saltem natura in persona Christi usurpata: ut Deitas, humanitas.

Quemadmodum ergo rectissimè dicitur, Christus Deus est natus ex Virgine, passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus & sepultus: ita rectissimè etiam dicitur, Christus homo est æternus, ubique præsens, & omnipotens.

Contra, quemadmodum impia & blasphema est oratio hæc, Deitas Christi est nata ex Virgine, passa sub Pōtio Pilato, crucifixa, mortua & sepulta, &c. ita impia & blasphema est & oratio hæc: Humanitas Christi est æterna, ubique præsens, omnipotens.

Declarata Incarnatione: sequitur

Λατριὰ.

Δ *Λατριὰ*, est opus exinanitionis Filij Dei, humano generi ministrantis, Matt. 20. 28. Rom. 15. 8. Est q; *λειτεργία*, vel *λύτρωσις*.

Λειτεργία dispensatio, est tum noui Testamenti promulgatio, tum perpetua intercessio.

Noui Testamenti promulgatio patefactione Euangelij continetur.

Intercessio, est *λειτεργία* Filij Dei, qua ipse vnus Mediator, perpetuò pro sua Ecclesia apud Patrem intercedit, Hebr. 8. v. 2. 61. Tim. 2. 5.

Intercessio hæc fit dupliciter:

Primum integritatis & obedientiæ suæ perpetuo vigore Patrem nobis placante, Hebr. 13. 8. Apocal. 13. 8. & Ioan. 2. 1.

Deinde, quoniam non nisi in ipsius nomine Patri ritè possumus preces nostras offerre, quò gratum sit Patri quicquid offerimus, Ioan. 14. 13. & 16. 23.

Λύτρωσις, satisfactio, est opus exinanitionis Filij Dei, dantis animam suam in redemptionis pretium pro multis, Matth. 18. 11. & 20. 28. & 26. 28. Marci 10. 45. 1 Tim. 2. 6.

Hæc complectitur tum Passionem & Sepulturā, tum Resurrectionem.

Passio Christi est sacrificium propitiatorium, quo Christus per seipsum peccata humani generis expians, iram Dei placavit, 1 Cor. 2. 8. & 15. 3. Act. 20. 28. 2 Cor. 5. 21. 1 Petr. 5. 18. Hebr. 7. 27.

Sepultura Christi, est corporis eius in nouum monumentum impositio, qua nostra peccata secum sepeliuit, Rom. 6. 4.

Resurrectio Christi, est tertio post mortem die reditus in vitam, qua nos ad nouam vitam secum excitauit, Roman. 6. 4.

Exposita exinanitione Christi: sequitur de exaltatione eiusdem.

EXaltatio Christi est ingressus ipsius in gloriam, obedientia Deo Patri præstita partam, Lucæ 24. vers. 26. Phil. 2. 9.

Ea complectitur ascensionem in cœlum: & sessionem ad dextram Patris.

Ascensio Christi in cœlum, est qua corpus ipsius uisibiliter sursum receptum est in cœlum, ut nobis quoque locus ibidem pararetur.

Sessio ad dextram Dei Patris, est possessio regni & imperij paterni super res uniuersas, Psalmo 110. v. 1. 1 Corinth. 15. vers. 25. Ephes. 1. 20. Hebr. 8. 1. 1 Petri 3. 22. Act. 7. 56.

Adhuc declarata sunt pertinentia ad iustificationem: sequitur de Sanctificatione.

Sanctificatio, est animæ à natiua pollutione per Spiritum Sanctum purgatio.

Hæc complectitur tum regenerationem: tum dona perpetuò regenerationem comitantia.

Regeneratio, est corruptæ hominum naturæ spiritualis instaurationis, Ioan. 3. 5. Tit. 3. 5.

Regenerationis partes duæ sunt: Mortificatio veteris hominis, & uiuificatio noui, Rom. 6. 2.

Mortificatio veteris hominis, est peccati in nobis abolitio, Coloss. 3. 5. Rom. 6. 6.

Mortificatio

Mortificatio est pœnitentia vel crux.

Pœnitentia, est mortificatio, qua cor serio peccatoris sensu affectum ad Deum conuertitur, Psalm. 51. 19. 2 Corinth. 7. 10.

CruX, est mortificatio, qua magis ad seriam pœnitentiam excitamur, 1 Cor. 11. 32. Psalm. 119. v. 67. 71.

CruX vel pœna est, vel tentatio, vel martyrium.

Pœna, est crux, quam peccatis puniendis Deus infligit, *τιμωρία*, Psalm. 6. 2.

Tentatio, est crux constantiæ fidei experiundæ causa à Deo seruis suis imposita, *δοκιμωσία*, 1 Petr. 1. 7. & 4. 12. Ioan. 1. 12.

Martyrium, est crux, quam fideles Dei serui Christi nomine perpetiuntur, 1 Petr. 2. 20. & 3. 14. & 4. 12. Phil. 1. 29.

Estque incruentum, vel cruentum.

Martyrium incruentum, est calumniarum, ignominie, carceris, exilij, & aliorum periculorum perpessio, 2 Cor. 4. 8. & 6. v. 4. 8. & 12. 10.

Martyrium cruentum, est sanguinis & vitæ profusio ad veritatem Christi tanquam indubitato testimonio finaliter confirmandam, Ioan. 21. 18.

Mortificationi veteris hominis coniuncta est eiusdem sepultura.

Sepultura veteris hominis, est mortificationis quædam continuatio & conformatio, qua Spiritus assidue rebellantem carnem opprimat, 1 Cor. 9. 27.

Viuificatio, est novæ spiritualis vitæ in nobis inchoatio, 1 Petr. 3. 21. 1 Cor. 5. 15.

Hucusq; de Regeneratione.

Dona perpetuè Regenerationem comitantia, sunt Vnctio & Perseuerantia.

Vnctio, est donum Spiritus Sancti, quo intellectum nostrum ad intelligendam doctrinam Christi aptum efficit, Ephes. 1. 17. Matth. 3. 11. Ioann. 14. 26. & 16. 13. 1 Ioann. 2. v. 20. 27. 1. Cor. 2. 10. 2 Cor. 4. 13. 1 Thessal. 1. 9. Esa. 11. 2.

Perseuerantia, est donum Spiritus Sancti, quo gratiam Christi in electis finaliter obsignat, 1 Corint. 1. 8.

1 Theffal. 3. vers. 13. & 5. 23. Roman. 15. vers. 13. 2 Corinth. 1. vers. 22.

Sic ergo fuerunt opera Dei, quæ in huius vitæ spacia incidunt: restant quæ hanc vitam consequentur.

Opera Dei quæ hanc vitam consequentur, sunt Resuscitatio mortuorum vniuersalis, & iudicium vltimum.

Resuscitatio mortuorum vniuersalis, est opus Dei; quo post expletum electorum numerum, omnes omnino homines in vitam reuocabit, Act. 3. 24. 1 Petr. 3. 7. Apocal. 6. 11.

Iudicium vltimum, est quo Dominus omnes sine exceptione ex verbo suo iudicatos, alios vitæ æternæ hæredes, alios ignis æterni cum Diabolis socios declarabit, Matth. 25. 31. Rom. 14. 10. 2 Cor. 5. 10.

Adhuc explicata fuit Fides de Deo: sequitur de Ecclesia Dei.

Ecclēsia Dei est, cœtus fidelium, quos Deus ad vitam æternam elegit.

Sanctorum communio, est Christi atque omnium eius beneficiorum spiritualis participatio, 1 Ioann. 1. v. 13. 1 Cor. 1. 9. Ephes. 4. 4. Rom. 12. 5. Col. 3. 15.

Hæc communicatio perficitur intrinsecus, & extrinsecus.

Intrinsecus fit per Spiritum Sanctum, quo tanquam vinculo res etiam procul, quod ad locorum interualla attinet, diffusæ, connectuntur.

Extrinsecus fit cum Verbo, tum Sacramento.

Verbo per promissionem salutis & gratiæ Christus & beneficia eius credentibus offeruntur.

Sacramentum est signum foederis æterni inter Deum & homines credentes, quo Christi beneficia credentibus obsignantur, Genes. 9. v. 12. 16. & 17. 7. Exodi 20. 10. & 31. 14. Rom. 1. 11. 1 Cor. 11. 25.

Sacramentum vel veteris Testamenti est, vel noui.

Vtriusque substantia est eadem: differunt saltem ad-

iun-

iunctis externis, tempore, symbolis, claritate, etiam subiecto, Coloss. 2. 11. Phil. 3. 3. 1 Cor. 10. 2.

Sacramentum veteris Testamēti fuit, quod ante Christi aduentum Ecclesiae à Deo institutum erat.

Sacramentum veteris Testamenti aliud fuit generale, aliud speciale.

Generale, quod vniuersis omninò Israëlitis generatim obseruari præceptum fuit.

Fuitq; Circumcisio, vel Pascha.

Circumcisio fuit Sacramentum veteris Testamenti, quo omnes mares in populo Israëlitico in præputio circumcisi, foederi à Deo cum Abrahamo inito inferebantur, Genes. 17. 9.

Pascha fuit Sacramentum veteris Testamenti, quo fideles comesto Agno Paschali, liberationis ex Aegypto tum præteritæ corporalis, tum futuræ spiritualis admonebantur, Exodi 12. 3.

Speciale fuit, quod speciatim ad quosdam saltem pertinuit: quale fuit Iris Noë proposita post diluuiū, Manna, Petra & Serpens æneus Israëlitis in deserto; & Ignis coelitus accensus ad victimas consumendas, Abele, Salomone & Elia sacrificante.

Manna erat Sacramentum veteris Testamenti, quo cibo coelitus demisso alebantur, ad significandam spirituales alimoniam per Christum dandam, Exodi 16. 14. Ioan. 6. 32. 1 Cor. 10. 3.

Petra erat Sacramentum veteris Testamēti, quo aqua profluente è Petra baculo à Moyse percussa potabantur, ad significandum spirituales potum à Christo fundendum, 1 Cor. 10. 4.

Sacramentum noui Testamenti (quod etiam Christianum appellare possumus) est, quod ab ipso Christo Ecclesiae suæ institutum, Sacramentis veteris Testamēti successit.

Estque Baptismus & Coena Domini.

Baptismus est Sacramentum Christianum, quo aqua in nomine Patris & Filij & Spiritus Sancti semel abluti Christo iniungamur, ad profitēdum, sanguine Christi nos à peccatis abluī, Matth. 28. 19. Rom. 6. 3.

14. PART. THEOLOG. LIB. I.

Cæna Domini est Sacramentum Christianum, quo,
actis Deo gratiis, pane fracto & vino utimur ad profi-
tendum nos Christi corpore crucifixo, sangui-
neque fuso, in æternam vitam
sustentari.

LIBRI I. FINIS.

Partitio-

Partitionum Theologica-
rum, Logica Methodo
institutarum,

LIBER SECVNDVS.

De Fidei Actionibus.

CTIONES fidei sunt, quæ ex fide pro-
manantes nos Deo per Christum gra-
tos & acceptos faciunt, Roman. 14. 23.
Hebr. 11. 6.

Actiones fidei sunt inobedientia
Legis: eisque è regione aduersantur
peccata.

Pecatum est, quicquid est contra Legem Dei.

Lex Dei, est decalogus decem mandatorum à Deo i-
pso, ut esset actionum nostrarum regula, promulgatus,
Deut. 6. 1.

Decalogus extat Exodi 20. his verbis descriptus:

Ego Iehoua Deus tuus, &c.

Obediētia Legis tota consistit in dilectione, 1 Tim. 1. 5.

Dilectio, est amare Deum supra omnia, & proximum
sicut nos ipsos, Matth. 22. 37.

E dilectione nascitur zelus diuinus.

Zelus diuinus, est vehemens animi indignatio aduer-
sus ea, quæ contra legem Dei fiunt, Ioan. 2. 14. Psalm. 68.
10. & 119. 139. 1 Reg. 19. 10. Act. 17. 16. Numer. 15. 11. 2 Cor.
7. 7. & 11. 2.

Hic zelus cum scientia erit, si prudentia spirituali gu-
bernabitur, Rom. 10. 2. Phil 3 6.

Prudentia spiritualis, est iudicij à Spiritu Sancto
illustrati reſtitudo, per quam omnia ad obedientiam
legis apta & necessaria solerter eligimus. Sic Paulus

λατρείαν vult esse *λογικὴν*, Roman 12.1. Sic idem oportunitatem nos obseruare iubet in virtutum exercitio, Rom. 13.11.

Obedientia Legis versatur in cultu Dei & virtute.

Cultus Dei, est actio fidei soli Deo præstanda.

Adiuncta cultus Dei sunt, timor Dei & humilitas.

Timor Dei, est reuerentia maiestatis Dei cum fuga peccati coniuncta, Psal. 5.8.

Humilitas, est abnegatio sui, qua quis sibi ipsi displicens, totum se Deo subijcit.

Cultus Dei internus est, vel externus.

Internus, est spiritualis cultus in animo consistens, Rom. 1.9. 1 Petr. 2.5.

Internus cultus Dei, est Inuocatio & Gratiarum actio.

Inuocatio, est cultus Dei internus, per quem bona necessaria à Deo petimus.

Inuocandi & precandi formula singularis ea est, quam Discipulis rogantibus Magister ipse Christus instituit, Matth. 6.9. Luc. 11.2.

Pater noster qui es in caelis &c.

Inuocationis comes est Spes: Spei verò effectum Patientia.

Spes est bonorum à Deo promissorum indubitata expectatio, Heb. 6.11. Rom. 12.12. Tit. 2.13. Iac. 1.6.

Patientia, est constantia animi, per quam calamitates à Deo impositas spe auxilij diuini eleganter perferimus, Iac. 1.3. Rom. 12.12. 1 Petr. 2.20.

Gratiarum actio, est cultus Dei internus, per quē Deo pro bonis acceptis debitam laudem reddimus.

Externus cultus Dei, est per quem Deum externis modis colimus.

Versaturque tum in confessione fidei & iuramento, tum in voto & ritibus.

Confessio fidei, est veritatis cœlestis ex Scriptura sancta cognitæ aperta testificatio, 1 Petr. 3.5.

Iuramentum, est religiosa diuini nominis contestatio, Deuteronom. 6.13. & 10.20. Roma. 1.9. 2 Corinth. 1.23. & 11.31. Phil. 1.8.

Votum, est promissio Deo facta de re aliqua sancta, nomine gratitudinis ipsi debitæ præstanda, Psalm. 50.

vers. 14.

vers. 14. & 66. 13. & 11. vers. 6 22. Leuitic. 27. vers. 1.

Ritus vel ceremonia, est externum sacrorum exercitium.

Ritus vel perpetuus est, vel temporarius.

Ritus perpetuus, est qui in externo cultu Dei exercendo semper est necessarius: cuiusmodi est sanctificatio Sabbathi, Exodi 23. Esa. 58. Jerem. 17. Num 15.

Sanctificatio Sabbathi complectitur quicquid ad Dei cultum exhibendum pertinet: videlicet meditationem verbi Dei, preces solennes & Sacramentorum administrationem.

In his certa & ordinata disciplina conseruari debet, 1 Cor. 14. 40. Coloss. 2. 5.

Disciplina Ecclesiastica, est decens politiae Ecclesiasticae administratio.

Est q; communis, vel propria.

Communis, quae ad omnia membra vniuersi corporis Ecclesiae pertinet.

Ea in Conciliis Ecclesiasticis, vel Synodis conspiciuntur. Quiuis enim potest audiri in Concilio, modò id ritè & ordine fiat.

Concilium Ecclesiasticum, est cōuentus Ecclesiae causa institutus.

Causa verò conuocandorum Conciliorū duplex est.

Vna, vt Ecclesia puram doctrinam in verbo Dei comprehensam aduersus hæreticos asserat, & apertò suo testimonio approbet, Act. 15.

Hac ratione Ecclesia dicitur columna & firmamentum veritatis, cuius videlicet fidelis est testis, 1 Tim 3. 15.

Altera, vt politiae Ecclesiasticae leges vel canones, pro diuersa temporum, locorum & personarum ratione constituat.

Concilium, vel vniuersale est, vel particulare.

Vniuersale, quod vniuersae Ecclesiae nomine collectum est: quale fuit Israëliticum, 1 Reg. 18. 19. & Apostolicum,

Particulare Concilium est, in quo certae alicuius provinciae Ecclesiae conueniunt: aliàs Prouinciale, item Nationale vocant.

Explicata communi disciplina: sequitur propria.

Disciplina propria, est quæ ad certarum personarum in Ecclesia functionem pertinet.

Earum personarum aliæ fuerunt in veteri Testamento: aliæ sunt in nouo.

In veteri Testamento fuerunt Sacerdotes & Prophetæ. Sacerdotes fuerunt, quibus administratio veri cultus Dei in Ecclesia Israëlitarum commissa fuit.

Prophetæ fuerunt, qui extraordinaria vocatione missi erant, tum ad instaurationem doctrinæ à Sacerdotibus corruptæ, tum ad quorundam politicorum cōsiliorum gubernationem.

In nouo Testamento sunt vel Episcopi, vel Diaconi. Episcopi sunt, quibus sermonis, precum & Sacramentorum administratio incumbit.

Episcoporum functio vel tēporaria est, vel perpetua. Temporaria, quæ instituta erat ad id tempus, quo in iūcio plantandæ erant noui Testamenti Ecclesiæ.

Fuitque Apostolorum, Euangelistarum & Prophetarum noui Testamenti, Ephes. 4. 11.

Apostoli fuerunt immediatè ab ipso Christo designati ad Euangelium in vniuerso orbe terrarum prædicandum, Matth. 28. 19.

Euangelistæ fuerunt comites & *συνεργοί* Apostolorū, cuiusmodi fuerunt Timotheus, Silas, Titus, & alij Pauli comites, Act. 16. 3. & 17. 15.

Prophetæ noui Testamenti, fuerunt singulari quadam intelligentia mysteriorum Dei donati, adeo vt etiam pollerent dono prædicendi res futuras, Actor. 11. 27. & 21. 20.

Functio perpetua est, quæ omnibus temporibus in Ecclesia requiritur.

Estque vel Doctorum, vel Pastorum, Ephes. 4. 11.

Doctorum munus est catechumenos instituere. Quo munere functus est Origenes in Ecclesia Alexandrina, Euseb. lib. 6. cap. 5.

Pastorum munus est doctrinam verbi applicare Ecclesiæ vsibus.

*Tantum de Episcopis: de Diaconis
sequitur.*

Diaconi

Diaconi sunt, qui Ecclesiasticorum negotiorum causa
Episcopis sunt adiuncti.

Horum aliis ærarij, seu bonorum Ecclesiasticorum ad-
ministratio: aliis iurisdictionis Ecclesiasticæ potestas
data est.

Bona Ecclesiastica in quatuor partes diuidebantur.

Vna distribuebatur Clericis, qui ministerio Ecclesiæ
erant addicti, Matth. 10. 10. 1 Cor. 9. 9. 1 Thess. 3. 8.

Alter quadrans pauperibus alendis impendebatur.

Tertius tuendis ædificiis Templorum destinabatur.

Quadrans reliquus Episcopo cõcedebatur, quo pau-
peres aduenas exciperet: & captiuos etiam fratres, cum
opus esset solaretur, 1 Tim. 3. 2. Tit. 1. 8.

His Diaconis, qui bona Ecclesiastica curabant, adiun-
ctæ fuerunt viduæ, quæ pauperum & hospitem vsibus
seruiebant, præsertim ægrotorum, Act. 6. 1. 1 Tim. 5. 9.

Iurisdictionis Ecclesiasticæ est spiritualis potestas, qua
authoritas legum Ecclesiasticarum conseruatur.

Hæc committebatur Presbyteris, seu Senioribus.

Consistit autem tum in censura, tum in externi decori
in Ecclesia constitutione.

Censura est pars iurisdictionis Ecclesiasticæ, quæ ad
correctiones spectat.

Censura vel Admonitio est, vel Excommunicatio.

Admonitio, est censura priuata, qua quis solus vel
adhÿbito vno atque altero teste, quempiam corrigit,
Matth. 18. v. 15. 16.

Excommunicatio, est censura publica, qua quispiam
ex Sanctorum communione iustè exclusus declaratur,
ac proinde traditus Satanae, nisi resipuerit, Matth. 18. 17.
1 Cor. 5. 5. 1 Tim. 1. 20.

Externi decori in Ecclesia constitutio complectitur
Electiones, causas matrimoniales, publicorum ieiunio-
rum indictiones.

*Sic fuit de ritu perpetuo: sequitur de
temporario.*

Ritus temporarius, est quo abrogato saluus nihilomi-
nus cultus Dei manet.

Cuiusmodi sunt Mosaici, qui ad certum tempus du-

rare, & aduentu Messiaë abrogari debebant, dum videlicet veritas exhibita esset, cuius illi figuræ saltem fuerant, Act. 15. 10.

Hi igitur non amplius necessariam obseruationē habent: sed vigore libertatis Christianæ sunt aboliti.

Libertas Christiana, est Christianorum à rituum Moisaicorum seruitute solutio, Gal. 5. 1.

Adhuc fuit de Cultu Dei: sequitur de Virtute.

Virtus est actio honesta, 2 Petr. 1. v. 3 5. Tit. 3. 8.

Utque cultus diuini regula est lex Dei: ita etiam virtutis.

Virtus est Temperantia, vel Iustitia.

Temperantia est virtus modum in omnibus conseruans.

Estque tum sanctimonia: tum mansuetudo & modestia.

Sanctimonia, est sanctæ conuersationis studium.

Estque continentia & decorum.

Continentia, est sanctimonia lasciuiam carnis coercens, 1 Petr. 2. 11. Rom. 13. 14. Gal. 5. 6.

Continentia est tum sobrietas & vigilantia: tum castitas.

Sobrietas est continentia in cibo & potu, 1 Pet. 4. 7.

Ex sobrietate nascitur Frugalitas.

Frugalitas, est virtus res ad sustentandam vitam moderatè dispensans. Alias Parsimonia.

Vigilantia, est continentia voluptatem somni moderans, 1 Petr. 5. 8.

Castitas, est continentia in rebus venereis.

Decorum, est per quod in externis gestibus sanctimoniam conseruamus.

Estque in condito sermone & comitate: tum in verecundia & munditie.

Conditus sermo, est decens sermonis de rebus quibus suis usurpatio, Ephes. 4. 29.

Huius comes est Taciturnitas.

Taciturnitas, est decens in loco silentium, 1 Corinth. 14. 35.

Comi-

Comitas, est decens in colloquiis facilitas, 1 Petr. 3. 8.
Verecūdia, est ingenuus pudor à timore infamiae profectus.

Mūditas, est decens in amictu ornatus, 1 Petr. 3. 3.
1 Timoth. 2. 9.

*Sic dictum est de Sanctimonia: sequitur de
Mansuetudine & Modestia.*

Mansuetudo, est temperantia, per quam iram moderantes, leniter alij alios toleramus, Ephes. 4. v. 2. 26.
Tit. 3. 2.

Ex hac promanat studium concordiae.

Studium concordiae, est virtus, per quam pacem cum omnib. quantum in nobis est, colimus, Eph. 4. 3. Rom. 12. 18.

Modestia, est per quam quisque summissè de se ipse sentit.

Modestia procreat candorem.

Candor est virtus optimè de aliis iudicans.

*Haecenus fuit de Temperantia: dicendum
iam est de Iustitia.*

Iustitia est virtus suum cuique tribuens.

Iustitia priuata est, vel publica.

Iustitia priuata, est quae homines priuatos concernit.

Iustitia priuata vel Distributiua est, vel Cōmutatiua.

Iustitia distributiua, est virtus vnicuique consentanea pro dignitate cuiusq; praestans, Rom. 13. 7.

Ea vel Oeconomica est, vel erga alios.

Iustitia Oeconomica, est quae in officiorum oeconomicorum administratione praestari debet.

Haec sita est in sanctitate coniugij, & dispensatione rei familiaris.

Coniugium est legitima maris & foeminae coniunctio.

Coniugij officia versantur in iustitia coniugali & educatione liberorum.

Horum officiorum commune vinculum est *σπυή*.

Σπυή est naturalis amor cognati sanguinis.

Iustitia coniugalis praestatur, si ambo coniuges conjugalem amorem integrum & impollutum conseruent.

Si secus fiat, saepe diuortium sequitur.

Diuortium est legitima coniugij solutio.

Causæ diuortij duæ sunt tantum: Vna adulterium, Matt. 19.9 Altera desertio, id est, malitiosa alterius conjugis discessio, 1 Cor. 7.15.

Peculiariter autem mariti officium, est tueri uxorem & leniter habere, Coloss. 3.19.

Vxoris verò officium, est marito subiectam esse, Eph. 5.22. Coloss. 3.18. 1 Petr. 3.1.

Educatio liberorum, officia parentum & liberorum complectitur.

Parentum officium, est moderatè patria potestate uti, & liberos enutrire in doctrina & disciplina Domini, Ephes. 6.4. Coloss. 3.21.

Liberorum officium est, tum obtemperare parentibus. Eph. 6.1. Col. 3.20. tum inter se concordare esse, Psal. 133.1.

Dispensatio rei familiaris versatur in officio tum Dominorum, tum seruorum.

Officium Dominorum est, moderatè uti suo in seruos imperio, Ephes. 6.9.

Officium seruorum est, ex animo fideliter imperatos à Dominis labores perficere, Ephes. 6.5.

Iustitia Oeconomica declarata est: sequitur iustitia Distributiva erga alios.

Iustitia distributiva erga alios, est vel erga publicum Magistratum, vel priuatos homines.

Erga publicum Magistratum est subiectio.

Subiectio est iustitia distributiva erga magistratum, que consistit in obedientia erga leges: & publicorum onerum portatione, Rom. 13.1. Matth. 17.27. & 22.21. 1 Petr. 2.13.

Erga priuatos homines est Amicitia & Liberalitas.

Amicitia est, quæ pro vera beneuolentia reddit veram beneuolentiam.

Liberalitas est, qua officia & bona nostra voluntariè & gratuito cum aliis communicamus, Roman. 12.13. 2 Cor. 8.10.

Estq; Eleemosyna & Hospitalitas.

Eleemosyna, est liberalitas erga egentes, per commiserationem inopiam eorum subleuans, 1 Cor. 16.1.

Hospitalitas, est liberalitas erga aduenas; officiosè eos hospitio accipiens, Rom. 12.13. Ier. 13.2. 1 Petr. 4.9.

Libera-

Liberalitatis in dignos collatae fructus est Gratitude.
Gratitude, est virtus liberalitatis alterius memoriam
officiosam conseruans.

*Hactenus de Iustitia distributiua: de com-
mutatiua sequitur.*

Iustitia commutatiua, est virtus equitatem in commer-
ciis seruans.

Hæc versatur in Sedulitate & Veracitate.

Sedulitas, est virtus, per quam labores nostri officij
diligenter & fideliter exequimur, 2 Thess. 3. 10.

Hanc comitantur *ἀντὶπερικεία* & abstinentia.

Ἀντὶπερικεία, est virtus per quam sua sorte quisque con-
tentus est, 1 Timoth. 6. 6.

Abstinentia, est virtus, per quam manus abstinemus
ab alienis.

Veracitas, est virtus ita quiduis affirmans vti est.

*Sic fuit de iustitia priuata: sequitur
de publica.*

Iustitia publica, est virtus publici Magistratus, commu-
nem Reipub. statum incolamem conseruans, 1 Tim. 2. 2.

Magistratus, est officium publicum, potestatem in
subiectos legitimè gerens, Rom. 13. 1.

Iustitia publica togata est, vel bellica.

Iustitia togata, est æqua legum administratio.

Conspiciturq; in legum promulgatione & executione.

Legum promulgatio felicitatem totius Reipubl. spe-
ctare debet.

Ea felicitas non tantum sita est in negotiis ad hanc vi-
tam pertinentibus: sed etiam vel maximè in hoc, vt pri-
mo loco verus Dei cultus vigeat, à quo vno vera omnis
felicitas promanet, Deuter. 17. 18. 2 Samuel. 6. 1. 1 Reg. 2.
27. & 11. 11. Psal. 75. 11.

Executio, est legum promulgatarum in effectum pro-
ductio.

In hac imprimis elucere debet *ἀνεπισημησία*.

Ἀνεπισημησία, est incorrupta legum sine personarum
acceptione executio, Psal. 82. 1. 2 Paral. 19. 7. Deut. 1. 16.
& 16. 18. Prouerb. 24. 23.

24 PARTIT. THEOL. LIB. II.

In executione vel ius strictum seruatur, vel clementia
adhibetur.

Ius strictum, est rigida legum seueritas.

Clementia, est rigoris legum istis de causis mitigatio.
Græcis est *ἐπιείκεια*.

Iustitia bellica, est belli cum æquitate administratio,
Luc. 3. 14.

Bellum, est legitima aduersus publicas iniurias de-
fensio.

LIBRI II. FINIS.

ΕΠΙ-

Ε Π Ι Σ Τ Α Γ Μ Α.

PERA DEI communia electis & reprobis sunt, Patefactio verbi & Vocatio.

Patefactioni verbi adiuncta sunt Miracula.

Duntaxat ad Electos spectat foedus æternum inter Deum & ipsos.

Fœderis istius duæ sunt partes: ex parte Dei, Promissio gratiæ: ex parte hominum, Obligatio ad hunc solû Deum colendum, & ad viuendum secundum legem ipsius.

Promissioni adiunxit Deus Sacramenta, tanquã sigilla.

Sacramentum, est visibile signum, per quod res spirituales in Euangelio promissæ fidelibus ita significantur & obsignantur, vt certi reddantur, se eas tam verè accipere, quàm verè visibile signum accipiunt.

Vsus Sacramenti est in eius administratione & perceptione.

In administratione consideranda sunt, à quo administrari debeat, cui, & quo ritu.

Administratio fieri debet à Ministro legitimè ad id ordinato: etiamsi interdum sit hypocrita.

Tantumque illis, quorum cognita est fides & vita: ne margaritæ ante porcos proiciantur.

Idque eo ritu, qui à Deo ipso institutus est.

Perceptio Sacramenti fit corpore: qua significatur & obsignatur perceptio rerum promissarum, quæ fit anima vel fide.

Habet enim Sacramentum similitudinem rei promissæ, cuius signum est.

Propter hanc similitudinem & analogiam signum sæpe nomen rei promissæ accipit: & contra, res promissa etiam nomen signi.

Quæ permutatio & translatio nominum Metaphora à Rhetoribus appellatur.

Sed metaphora præterea metonymia coniungitur, vbi res promissa pro eius fructibus accipitur.

Sacramentum duplex est: veteris Testamenti, vel noui.

Sacramentum veteris Testamenti aliud fuit ordinarium, aliud extraordinarium.

Ordinaria fuerunt duo: Circumcisio & Pascha.

Extraordinaria etiam duo: Baptismus nubis & maris, & Coena mannae atq; aquae ex petra profluentis.

Sacramenta noui Testamenti duo sunt: Baptismus & Coena Domini.

HUMILIATIONIS Christi partes duae sunt. Incarnatio & ministerium. Incarnatio est opus humiliationis Filij Dei, quo humanam naturam assumens in carne manifestatus est.

Incarnationis partes sunt, tum Conceptio humanae naturae & Unio personalis, tum Natiuitas.

Ministerium Christi vel Propheticum est, vel Sacerdotale.

Propheticum, est in praedicatione verbi, qua non solum arcanum consilium de redemptione nostri nobis patefecit, sed etiam legis diuinae veram sententiam exposuit.

Ministerij Sacerdotalis partes duae sunt, Satisfactio & Intercessio.

Satisfactio est in Legis impletione & generis humani redemptione.

Legis impletio est in subiiciendo se Legi, & omnia praestando quae per eam praecipita sunt.

Redemptio generis humani est persolutio poenae pro peccatis generis humani.

Ea consistit tum in Passione & morte: tum in Sepultura & descensu ad inferos.

Exaltatio Christi completitur tum Resurrectionem ipsius ex mortuis, & manifestationem quadraginta diebus: tum Ascensionem in caelum, & sessionem ad dexteram Patris.

ECCLÉSIA, est coetus vocatorum ad agnitionem Dei & participationem beneficiorum ipsius.

Ecclesia vel vniuersalis est, vel particularis: Haec visibilis, illa inuisibilis est.

Ecclesia vniuersalis, est inuisibilis coetus tantum fidelium, quos Deus ad beatam & aeternam vitam elegit.

In hac considerandum tum caput, tum corpus.

Caput est Christus: Corpus verò mysticum est, eiusque membra tantum sunt electi.

Ecclesia particularis, est visibilis coetus hominum audiens

dientium verbum Dei, cui multi mali & hypocritæ sunt admixti vsq; ad nouissimum iudicium.

Ecclesia particularis aut est veteris Testamenti, aut noui.

Vtriusque partes duæ sunt: Ecclesiasticæ personæ & Laici.

Ecclesiasticæ personæ sunt quæ Ecclesie operam suam impendunt.

Ecclesiasticæ personæ vel ordinariè vocantur, vel extraordinariè.

Ordinariè ab Ecclesia: extraordinariè ab ipso Deo.

Personarum extraordinariè vocatarum dona etiam extraordinaria fuere, vt discretionis Spirituum, sanandi ægros, edendi miracula, &c.

In Ecclesia veteris Testamenti ordinariè fuerunt vocati Sacerdotes: extraordinariè Prophetæ.

In noui Testamenti Ecclesia extraordinariè fuerunt vocati Apostoli, Euangelistæ & Prophetæ noui Testamenti.

Horum functio fuit temporaria: instituta nempe ad id tempus, quo initio plantandæ erant Ecclesiæ noui Testamenti.

Et quia Ecclesia noui Testamenti ex omnibus gentibus colligenda erat, ideò præcipuè dono linguarum ornatæ fuerunt.

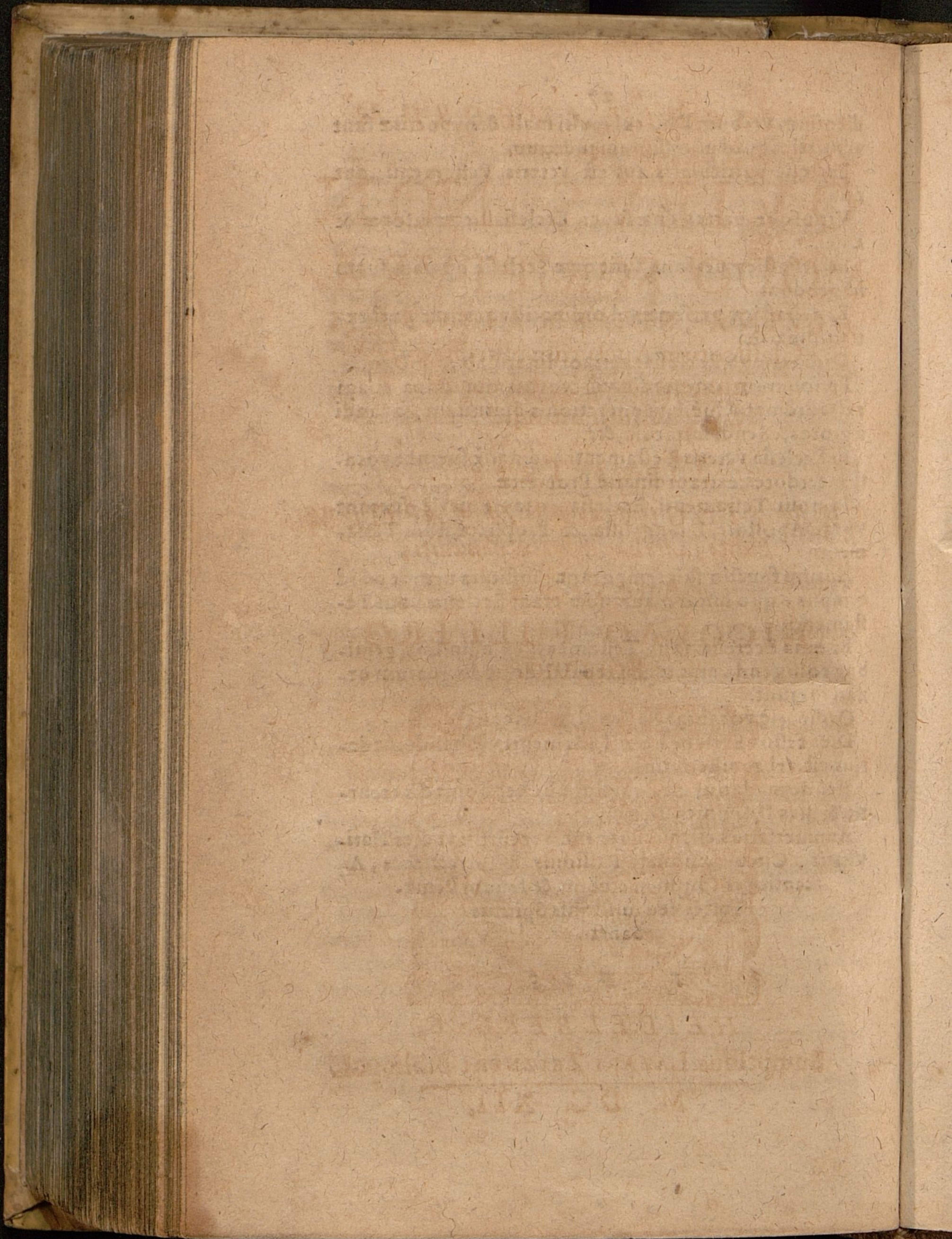
Ordinariè vocantur Episcopi & Diaconi.

Dies festus Ecclesie noui Testamenti vel hebdomadarius est, vel anniuersarius.

Hebdomadarius est, qui singulis hebdomadis recurrit, & dies Dominica dicitur.

Anniuersarius est, qui quotannis recurrit: vt dies Natiuitatis, Circumcisionis, Passionis Resurrectionis, Ascensionis Christi in cælum, & festum Pentecostes, seu missionis Spiritus Sancti.

F I N I S.

M
vk 695 ²

ULB Halle 3
005 131 200

VD 17

95h. 16 82

Geh. als Acc. 1.

A M A N D I
P O L A N I A
 POLANSDORF

Partitionum Theologica-
 rum, Logica Methodo
 institutarum,

L I B E L L I D V O.

Χάρις Βασιῶσιν ὀνηθεῖ.

B A S I L E Æ,
 Per **C O N R A D. W A L D K I R C H.**

clō lōc x.

